

In het verhaal van de Emmaüsgangers (Lukas 24: 13vv) wordt aan Jezus' volgelingen toegezegd, hoe hij ook na Pasen in hun midden is: in de gebaren van *breken* en *delen*. Daarmee wordt zijn leven en sterven uitgetekend. Niet *her*-haald, maar wel *ver*-haald.

De taal van de Tafel

Liturgische 'beweging'

Sytze de Vries

Drs. S.L.S. de Vries is theoloog, dichter/schrijver op de terreinen van bijbelse theologie, liturgie en kerklied; was onder andere predikant van de Oude Kerk in Amsterdam

De gemeente van Christus is begonnen als een tafelgemeenschap: een kring mensen rond een maaltijd. Liefst bij of zelfs op het graf van een volgeling die een vervolgte, een martelaar was geworden. De oudste restanten van kerkbouw laten het nog zien.

Maar de tafel werd al maar heiliger en onbeweeglijker, de ambtsdragers hoger gezeten en de gemeente meer en meer publiek, dat toekijkt hoe het mysterie (*sacramentum* = geheimenis) wordt voltrokken.

De Reformatie schuift de Tafel terzijde en plaatste er de kansel voor in de plaats. Het Woord centraal! De gemeenschap krijgt vooral vorm in de 'communie' van het gezang, maar blijft vooral toehoorder, zo niet publiek.

Centrum of podium? De tweede helft van de vorige eeuw kende de

zogenaamde Liturgische Beweging. Maar wat 'bewoog' er? Vaak vooral het meubilair! De nieuwbouwkerken uit die tijd kregen een zogenaamd 'liturgisch centrum'. Een podium, waarop naast het aloude Woord ook weer het sacrament in ieder geval *visuele* aandacht kreeg: de kansel werd minder dominant en verschoof naar de zijkant, geflankeerd door een avondmaalstafel, de doopvont, en soms nog een lezenaar voor de Schrift. Niet zelden werd dit 'centrum' opgeleukt met de ficussen, die te groot geworden waren voor de huiskamer.

Wat een centrum héét, is en blijft toch een podium: de gemeente zit nog altijd als in een gehoorzaal, alle aandacht gericht op wat op dat podium wordt gebracht. Zelfs als de dominee de kinderen erbij haalt, en in toga op haar/zijn hurken erbij gaat zitten, blijft het een voorstelling: nergens is de gemeente méér publiek. De kinderen

worden gedegradeerd tot – liefst grappige! – attributen.

Het ‘centrum’ van de liturgie zou in het hart van de gemeente moeten staan. Zoals ooit de tafel het middelpunt was. In de Anglicaanse kerken wordt vaak het evangelieboek tot midden in het gangpad gedragen, en vandaar voorgelezen, terwijl allen zich daarheen omdraaien. Over beweging gesproken...

Meubilair-misbruik? De tafel is dan wel centraal neergezet, maar wordt nog steeds zelden voor zijn eigen bestemming gebruikt. En zoals dat gaat met onbenutte meubelstukken, ze worden bergplaats voor allerlei zaken. Een kruising tussen een

showtafel, met lichtjes voor dit en voor dat, met de huisvlijt van het geliefde ‘liturgisch bloemschikken’. Soms spreekt men zelfs van ‘de liturgische tafel!’ (wie heeft dat bedacht?) waarop wel het servies wordt uitgesteld, maar geen voedsel wordt verstrekt. Doen we dat thuis ook? Niet zelden is deze tafel ook gedegradeerd tot veredelde lezenaar, beladen met paperassen, van waarachter ieder zijn zegje kan doen en alles op kwijt kan. De tafel is sprakeloos gemaakt, ‘zegt’ niets meer. Ze vertaalt hooguit onze verlegenheid met het sacrament.

Opruiming Als wekelijkse voorganger in steeds andere kerkgebouwen bekruipt mij vaak een

‘En zij
herkenden
hem aan
het breken
van het
brood’

De Tafel als centrum van de gemeente

schoonmaakwoede en het verlangen naar eerherstel van de Tafel als centrum van de gemeente. Wanneer een frequentere avondmaalsviering niet haalbaar is, laat het gebruik van de Tafel dan toch tenminste naar zijn oorsprong blijven wijzen, en zijn eigen taal spreken. Ooit begon, na de lezing en de uitleg van de Schriften, de Maaltijdviering met de inzameling van de gaven en de gebeden. Wat bij ons vaak het slot van de kerkdienst is, is in wezen het begin van het tweede deel van de eredienst, de geconcretiseerde Dankzegging voor het toegezegde nieuwe leven.

Het domein van de diaken Leg daarom de bijbel waaruit voorgelezen wordt op de kansel: lezing en uitleg worden dan ook visueel (weer) een geheel. Laat de Tafel leeg, als er geen maaltijd gehouden wordt. Het

servies hoeft ook niet uitgesteld: het is een gebruiksvoorwerp, geen antiectentoonstelling.

Alleen het brandende licht op de Tafel verhaalt ons ervan, hoe deze bij uitstek ons vertellen kan van Christus' aanwezigheid. De Tafel is de plaats, waarop hij zich aan ons aanbiedt, en wij onze gaven en gebeden in zijn licht neerleggen. Gebruik hem daarom exclusief voor de collecteopbrengst en de gebeden. En laat dat vooral door de diakenen doen.

Waar kerken recent nieuw ingericht worden, kan men tegenwoordig kiezen voor de kringvorm van de gemeenschap, waarbinnen de drie brandpunten van doopvont, lezenaar/kansel, en avondmaalstafel pas werkelijk het middelpunt, het liturgisch *centrum* vormen. Eerherstel van de oorsprong, die door de krimp van het kerkbezoek mogelijk wordt. Zo heeft elk nadeel... ■

Dit is de eerste van een serie bijdragen onder de titel Liturgische 'Beweging': Als het de bedoeling is, dat we kerkdienst anders verlaten dan we er binnengaan, wat heeft ons dan 'bewogen', en wat in die bewegingen verhinderd?